

Anita Isomaa-Myllymäki

KONSERNIN SISÄISEN RAHOITUKSEN MARKKINAEHTOISUUS

Markkinaehtoperiaatteen soveltamisen oikeudelliset
rajoitukset etuyhteysluotonannossa

Yliopistollinen väitöskirja, joka Tampereen yliopiston Johtamiskorkeakoulun
suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi luentosalissa Pinni B1097
perjantaina 25. marraskuuta 2016 klo 12.

With an English Summary

ALMA TALENT ■ 2016 Helsinki

Copyright © 2016 Talentum Media Oy ja Anita Isomaa-Myllymäki
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-3020-6
ISBN 978-952-14-3022-0 (sähkökirja)
ISBN 978-952-14-3021-3 (verkkokirja)

Kansi: Outi Pallari
Taitto: Sirpa Puntti, Marja-Leena Saari

Paino: BALTO print 2016 Liettua

Anna palautetta kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

Sisällys

SISÄLLYS	V
KUVIOT	XI
SUMMARY	XIII
ESIPUHE	XVII
I JOHDANTO-OSA	1
1. JOHDANTO	3
1.1 Tutkimuksen tausta	3
1.1.1 Siirtohinnoittelu taloudellisena ja verotuksellisena ilmiönä	3
1.1.2 Konsernin sisäinen rahoitus ja rahoituksen keskittämisen edut	6
1.2 Tutkimustehtävä	8
1.3 Määritelmät ja tutkimuksen rajaukset	10
1.4 Tutkimuksen rakenne	14
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS	17
2.1 Tutkimusmetodi	17
2.2 Oikeudellinen pluralismi siirtohinnoittelun erityispiirteenä	19
2.3 Oikeus- ja tosiasiakysymykset siirtohinnoittelussa	21
2.4 Tulkinnan oikeudelliset rajoitukset vero-oikeudessa	24
2.4.1 Vero-oikeudellinen legaliteettiperiaate ja verolain tulkinta	24
2.4.2 Oikeuslähdeopin luomat rajat lain tulkintaprosessille	27
2.4.3 Sanamuoto verolain tulkinnan lähtökohtana	31
2.4.4 Pehmeä sääntely ja sen merkitys tulkintaprosessissa	32
2.4.5 Taloudellisen lähdeaineiston hyödyntäminen tulkintaprosessissa	35

2.4.6 Oikeusvarmuus, ennustettavuus ja oikeusturva verolain tulkinnassa	37
2.5 Aikaisempi tutkimus ja lähdemateriaali	40
3. MARKKINAehtoisuus taloudellisesta näkökulmasta: LUOTONANTOTOIMINTA	43
3.1 Luvun sisältö.	43
3.2 Luotonantotoiminnan lähtökohdat	45
3.3 Luotonantotoiminnan riskit	47
3.3.1 Riskin käsite.	47
3.3.2 Yksittäiseen luottosuhteeseen liittyvät riskit	49
3.3.3 Muut luotonantotoimintaan liittyvät riskit	51
3.4 Luotonantotoiminnan riskien hallinta	53
3.4.1 Riskienhallinnan perusteet	53
3.4.2 Yksittäiseen luottosuhteeseen liittyvä riskinhallinta	54
3.4.3 Muiden luotonantotoimintaan liittyvien riskien hallinta	57
3.4.4 Riskien siirtäminen ja jakaminen	59
3.5 Velkarahoituksen hinnoittelun perusteet.	61
3.5.1 Velkarahoituksen hinnoittelu yksittäisen luoton tasolla	61
3.5.2 Velkarahoituksen hinnoittelun tekijät luottosalkun tasolla	63
3.5.3 Luotonantajan sisäinen hinnoittelu	65
3.6 Johtopäätökset ja yhteenveto	65
4. MARKKINAehtoisuus verosopimusoikeudessa	69
4.1 Luvun sisältö.	69
4.2 Markkinaehtoperiaatteen rooli verosopimusoikeudessa	70
4.3 OECD:n tulkinta-aineiston oikeudellinen asema	73
4.4 OECD:n tulkinta-aineiston muutokset ja niiden taannehtiva soveltaminen	77
4.5 Verosopimusoikeudellinen markkinaehtoperiaate – OECD 9 artikla	81
4.5.1 Sisältö, tulkintalähteet ja tavoitteet.	81
4.5.2 Etuyhteysosapuolten kaupallisten tai rahoitussuhteiden tunnistaminen ja vertailuanalyysi	83
4.5.3 Riskianalyysi osana kaupallisten tai rahoitussuhteiden tunnistamista ja toimintoanalyysiä	86
4.5.4 Liiketoimien uudelleenluonnehdinta vuoden 2010 siirtohinnoitteluohjeissa	91
4.5.5 Liiketoimen uudelleenluonnehdinnan suhde liiketoimen tunnistamiseen ja sivuuttamiseen	95

4.6 Verosopimusoikeudellinen markkinaehtoperiaate – OECD 7 artikla . . .	99
4.6.1 Sisältö, tulkintalähteet ja tavoitteet	99
4.6.2 Toiminto- ja tosiseikka-analyysi ja vertailuanalyysi	103
4.7 OECD 7 ja 9 artiklan markkinaehtoperiaatteiden erot ja yhtäläisyydet	107
4.7.1 Lähtökohdat	107
4.7.2 Liiketoimen tunnistaminen vs. toiminto- ja tosiseikka- analyysi	108
4.7.3 Sopimusehdot	109
4.7.4 Riskien kohdistaminen	110
4.8 Markkinaehtoperiaatteen soveltaminen konsernin sisäiseen velkarahoitukseen	112
4.8.1 Lähtökohdat	112
4.8.2 Esimerkkejä konsernin sisäisen rahoituksen arvioinnista	113
4.8.3 Konsernin sisäisen velkarahoituksen markkinaehtoisuus luotonantajan näkökulmasta	117
4.8.3.1 Yleistä	117
4.8.3.2 Luotonantajan toiminnot	118
4.8.3.3 Riskit konsernin sisäisessä velkarahoituksessa	121
4.8.3.4 Toimintojen ja riskien vaikutus korkotulon kohdistamiseen etuyhteisyriyten välillä	124
4.8.3.5 Rahoitusriskin erottaminen liikeriskistä	127
4.8.3.6 Treasury-toimien eli fiktiivisten luottojen tunnistaminen	130
4.8.4 Vertailuanalyysin lähtökohdat	132
4.9 Markkinaehtoperiaatteen kritiikki	135
4.10 Johtopäätökset ja yhteenveto	139
5. MARKKINAEHTOISUUS EUROOPAN UNIONIN OIKEUDESSA	143
5.1 Luvun sisältö	143
5.2 Markkinaehtoperiaate Euroopan komission toiminnassa ja unionin sekundäärioikeudessa	144
5.3 Konsernin sisäisen velkarahoituksen markkinaehtoisuus perus- vapauksien ja syrjintäkiellon näkökulmasta	147
5.4 Markkinaehtoperiaatteen eurooppavero-oikeudellinen arviointi	152
5.4.1 Markkinaehtoperiaate perusvapauksien rajoituksena	152
5.4.2 Oikeuttamisperusteet syrjivälle tai rajoittavalle säännökselle	155
5.4.3 Perusvapauksia rajoittavan säännöksen tehokkuus ja suhteellisuus	161

5.5	Markkinaehtoperiaatteen valikoiva soveltaminen kiellettyinä valtiontukena	169
5.5.1	Verotustoimenpiteet ja valtiontuen käsite	169
5.5.2	Markkinataloustoimijatesti.	174
5.5.3	Konsernin sisäisen rahoituksen markkinaehtoisuus ja valtiontuki	175
5.6	Johtopäätökset ja yhteenveto	181
6.	MARKKINAEHTOISUUS KANSALLISESSA LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ	183
6.1	Luvun sisältö.	183
6.2	Siirtohinnoitteluoikaisusäännös	184
6.2.1	Siirtohinnoitteluoikaisua koskevan säännöksen ja oikeuskäytännön kehitys	184
6.2.2	VML 31 §:n soveltaminen	189
6.2.3	Suhde OECD 9 artiklaan, kommentaariin ja OECD:n siirtohinnoitteluohjeisiin	194
6.2.4	Suhde OECD 7 artiklaan ja PE-raporttiin	198
6.3	Veron kiertämistä koskeva säännös	202
6.3.1	Veron kiertämisen käsite ja säännöksen soveltamisala.	202
6.3.2	Suhde siirtohinnoitteluoikaisusäännökseen	209
6.3.3	Liiketoimien uudelleenluonnehdinta, tosiasiallisesti toteutetun liiketoimen tunnistaminen ja sivuuttaminen	214
6.3.3.1	Käsitteiden arviointia	214
6.3.3.2	Esitys VML 31.1 §:n muuttamiseksi ratkaisun KHO 2014:119 jälkeen	218
6.3.4	Sivuliikealokaatio	220
6.3.4.1	Kiinteä toimipaikka yrityshankintarakenteessa	220
6.3.4.2	Sivuliikealokaatiota koskeva oikeuskäytäntö	222
6.3.4.3	Kohdistamisongelman ratkaiseminen Suomen sisäisessä lainsäädännössä	225
6.3.4.4	Kohdistamisongelman ratkaiseminen verosopimus-tilanteessa	228
6.3.4.5	VML 31.3 § ja VML 28 § kohdistamisongelman ratkaisemisessa	232
6.3.4.6	Sivuliikealokaatiota koskevan oikeuskäytännön merkitys	235
6.4	Peiteltyä osinkoa koskeva säännös	237
6.4.1	Peiteltyyn osingon käsite ja säännöksen soveltamisala.	237
6.4.2	Suhde siirtohinnoitteluoikaisusäännökseen	240

6.5	Markkinaehtoisuus vertailumaissa	243
6.5.1	Ruotsi	243
6.5.2	Iso-Britannia	250
6.5.3	Saksa	260
6.6	Johtopäätökset ja yhteenveto	271
7.	JOHTOPÄÄTÖKSET – MARKKINAEHTOPERIAATE JA SEN SOVELTAMISEN OIKEUDELLISET RAJOITUKSET	275
7.1	Tutkimuskysymykset	275
7.2	Mitä tarkoitetaan markkinaehtoperiaatteella VML 31.1 §:ää sovellettaessa?	275
7.3	Mitä tarkoitetaan konsernin sisäisen velkarahoituksen markkina- ehtoisuudella VML 31.1 §:ää sovellettaessa?	277
7.4	Mitä oikeudellisia rajoituksia markkinaehtoperiaatteen, erityisesti sellaisena kuin se sisältyy VML 31.1 §:ään, tulkintaan liittyy?	278
7.5	Leviääkö siirtohinnoitteluanalyysi?	279
7.6	De lege ferenda	280
II	TIETEELLISET ERILLISJULKAISUT	283
	Tieteellinen erillisjulkaisu I	287
	Tieteellinen erillisjulkaisu II	301
	Tieteellinen erillisjulkaisu III	315
	Tieteellinen erillisjulkaisu IV	329
	Tieteellinen erillisjulkaisu V	343
	LÄHTEET	359
	LYHENTEET	389